

VN/3796/2023
VN/3796/2023-UM-30

15.3.2024

UM/ KORJATTU VERSIO/ Ahvenanmaa-työryhmän mietintö ja ehdotus laiksi Ah-venanmaan itsehallintolain muuttami- sesta; ulkoministeriönlausunto oikeusministeriölle

Tiivistelmä/Sammanfattning/Summary.

Oikeusministeriö on pyytänyt ulkoministeriön lausuntoa Ahvenanmaa-työryhmän mietinnöstä ja ehdotuksesta laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta. Ulkoministeriö esittää lausuntonaan seuraavaa:

Esityksen ihmisoikeusvaikutukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen koskevat asiat Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvilla oikeudenaloilla siirrettäisiin valtakunnan toimivallasta maakunnan toimivaltaan. Ulkoministeriö katsoo, että ehdotetulla lainsäädäntövallan siirtämisellä on merkittäviä perusoikeus- ja ihmisoikeusvaikutuksia. Ulkoministeriö esittää lisättäväksi esityksen lukuun 4.2 pääasiallisista vaikutuksista kattavan alaluvun esityksen perusoikeus- ja ihmisoikeusvaikutuksista.

Suomi on osapuolena Euroopan neuvoston ja Yhdistyneiden kansakuntien keskeisissä ihmisoikeussopimuksissa. Henkilökohtaiseen vapauteen puuttumista koskevat asiat kuuluvat usean ihmisoikeussopimuksen soveltamisalaan.

Henkilökohtaisen vapauden suojan osalta esityksessä viitataan lähinnä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn yleissopimukseen eli Euroopan ihmisoikeussopimukseen (SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005 sekä SopS 50 ja 51/2010) ja sen 5 artiklaan oikeudesta vapauteen ja turvallisuuteen. Esityksessä viitataan myös YK:n yleissopimukseen vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26 ja 27/2016).

Käsiteltäessä hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen tulee ottaa huomioon myös muita keskeisiä ihmisoikeussopimuksia, kuten kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen YK:n yleissopimus (SopS 59 ja 60/1989) ja sen valinnainen pöytäkirja (SopS 92 ja 93/2014) sekä vastavasti kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi tehty eurooppalainen yleissopimus (SopS 16 ja 17/1991). Kaikkien alle 18-

vuotiaiden henkilöiden osalta merkittävä on YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59 ja 60/1991).

Ahvenanmaan maakuntapäivät on hyväksynyt edellä mainittujen ihmisoikeussopimusten lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annettujen lakien voimaantulon maakunnassa.

Ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanon valvontaa tehdään ensisijaisesti määräaikaisraportoinnin kautta. Osapuolella on velvoite raportoida kunkin sopimuksen valvontaelimelle määräajoin niistä lainsäädännöllisistä, hallinnollisista ja muista toimenpiteistä, joihin se on ryhtynyt sopimusmääräysten toteuttamiseksi. Euroopan neuvoston sopimusvalvontaelimet tekevät määräaikaisraportin tarkastelun yhteydessä myös maavierailun.

Esityksen vaikuttaessa merkittävällä tavalla henkilön itsemääräämisoikeuteen ja useisiin muihin ihmisoikeuksiin ja perusvapauksiin ulkoministeriö pitää tärkeänä, että Ahvenanmaan maakunnan hallitus osallistuu näiltä osin ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanon määräaikaisraportointiin ja vastaa maakunnan lainsäädäntövaltaan Ahvenanmaan itsehallintolain nojalla kuuluvien asioiden osalta sopimusvalvontaelinten esittämiin kysymyksiin. Tarkastelun pohjalta osapuolelle, Suomelle ja soveltuvin osin Ahvenanmaalle, annetaan päätelmiä ja suosituksia edistämään sopimusvelvoitteiden täytäntöönpanoa. Seuraavalla valvontakierroksella tulee vastata edellisellä kierroksella annettujen suositusten täytäntöönpanosta. Sopimusvalvontaelimet voivat omasta aloitteesta pyytää ihmisoikeussopimuksen osapuolelta tietoja milloin tahansa valvontakierroksen aikana toimivaltaansa kuuluvien eriasteisten tutkinta- ja käsittelyvaltuuksien kautta.

Kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova kidutuksen vastainen komitea (CPT) ja vastaavasti kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen YK:n yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan täytäntöönpanoa valvova kidutuksen vastaisen komitean alakomitea (SPT) voivat tehdä valvontavierailuja paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä henkilöitä. Suomi on hyväksynyt molempien komiteoiden toimivallan tehdä valvontavierailuja ja saada tietoja vierailupaikkoihin liittyen.

Ulkoministeriö nostaa tässä yhteydessä esiin, että Ahvenanmaan maakuntapäivät eivät ole hyväksyneet kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskevaa kansainvälistä yleissopimusta sekä siihen liittyvää valinnaista pöytäkirjaa (SopS 7-8/1976). Vakiintuneen käytännön mukaisesti maakuntapäivien suostumusta on mahdollista pyytää myöskin jälkikäteen. Silloisen itsehallintolain mukaan lailla voimaansaattavat valtiosopimukset olisi tullut saattaa maakuntapäivien hyväksyttäväksi, jos sopimus sisältää määräyksen, joka kuuluu Ahvenanmaan toimivaltaan.

Muita huomioita

Ehdotuksen mukaan itsehallintolaissa säädettäisiin tiedonvaihdosta ja neuvotteluista valtioneuvoston ja maakunnan välillä koskien lakiesityksiä, jotka ovat erityisen tärkeitä maakunnalle tai valtakunnalle. Sama koskisi asetusesitysten valmistelussa. Lisäksi ehdotetaan, että itsehallintolaissa todettaisiin selkeyden vuoksi, että maakunnan hallitus voi pyytää lausuntoja ministeriöiltä. Ulkoministeriö pitää mainittuja ehdotuksia kannatettavina ja pitää tärkeänä edelleen edistää tiedonvaihtoa maakunnan ja valtionhallinnon välillä.

Tehtävänimike

Nimenselvennys

Tehtävänimike

Nimenselvennys

Liitteet Napsauta tähän hiirellä ja kirjoita liitteiden nimet kukin omalle rivilleen. Rivinvaihto enterillä.

Jakelu [Vastaanottaja]

Tiedoksi [Tiedoksi saajat]

VN/3796/2023-UM-30

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: